

Zoals de ouden zongen, piepen nu de jongen

Educatieve tak binnen de muzieksector is volwassen geworden

De afgelopen tien jaar zijn peuters, kleuters en kinderen tot speerpunt van de muziekindustrie gemaakt. Maar ook gevestigde instellingen boren deze nieuwe publieksgroep aan om zo hun toekomst zeker te stellen. Daarbij ontgroeien educatieve diensten langzaam de kinderschoenen.

Britney Spears en 'Idol' Jamai geven een nieuwe invulling aan het fenomeen Kinderen voor Kinderen. Binnen het Nederlandse taalgebied zijn vooral de Vlamingen de afgelopen jaren succesvol op de kindermuziekmarkt met Kabouter Plop, K3 en Samson en Gert. Naast deze meer op entertainment gerichte muziek is er ook een serieuze variant ontstaan die zich op de jongsten richt. Voorbeelden daarvan zijn VOF de Kunst en De band krijgt kinderen. Niet alleen de popmuziek heeft het kind als marktsegment ontdekt, ook op andere muzikale fronten zijn mogelijkheden te over om de vrije tijd van kinderen te vullen. Daarbij heeft met name de educatieve tak binnen de muzieksector zich de laatste tien jaar sterk ontwikkeld.

Zo worden speciaal voor het jongere publiek onder meer in het Amsterdamse Concertgebouw kinderconcerten georganiseerd. Het eerste klassieke kinderconcert in Nederland vond in 1912 plaats in Den Haag. De doelstelling was om de kinderen van de wat krapper bij kas zittende burgers toch kennis te kunnen laten maken met een concert van het Haags Symphonie Orkest. De doelgroep bestond vooral uit leerlingen uit het voortgezet onderwijs. Vanaf 1952 werden op initiatief van musicoloog Pollman in Amsterdam zogenaamde Muziekluisterlessen georganiseerd. Deze waren bedoeld voor de hoogste klassen van de lagere school en daarbinnen vooral voor arbeiderskinderen. De organisator vond dat deze groep minstens één keer in hun leven in het Concertgebouw geweest moest zijn. Daarnaast wilde de initiatiefnemer de kinderen leren luisteren naar muziek. **Het moet een geruststelling voor het tegenwoordige onderwijzend personeel zijn dat ook toen al een bezoek van een aantal klassen aan een concertzaal in een keetpartij ontvaardde.** In dezelfde periode ontstond ook de Stichting Schoolconcerten, die concerten op scholen organiseerde om zo de muzikale belangstelling van jongeren te wekken (Diepenbroek, 12-40).

In het begin van de jaren tachtig nam Martijn Sanders, directeur van het Concertgebouw, het initiatief tot de serie Kinderconcerten. Andere podia, onder meer De Doelen in Rotterdam en Muziekcentrum Vredenburg in Utrecht, namen dit initiatief over.

Het moet een geruststelling voor het tegenwoordige onderwijzend personeel zijn dat ook in de jaren vijftig al een bezoek van schoolklassen aan een concertzaal in een keetpartij ontvaardde

Een bezoek aan een kinderconcert in het Concertgebouw blijkt in de praktijk niet alleen informatief voor kinderen, maar zeker ook voor de volwassen begeleiders. Het afgelopen seizoen was het thema 'Reizen met je oren'. Daarbij ging het allang niet meer alleen om klassieke muziek. Er was aandacht voor het leven in het circus, het wel en wee van een Japans meisje dat alleen naar Europa gaat om daar cello te studeren, en de gang van zaken in het atelier van de beroemde Italiaanse vioolbouwer Stradivarius. In de aflevering over Duitsland stond Wilhelm Friedemann Bach, de oudste zoon van Johann Sebastian Bach, centraal. Porgi Franssen speelde de 'strengere' vader Bach die zijn zoon op het muzikale pad begeleidt en hem doceert. Het Schönbrunn Ensemble speelde een gevarieerde selectie uit het werk van vader en zonen. De bezoekers kregen niet alleen een eerste indruk van de muziek van Bach & zn., maar leerden ook het een en ander over het dagelijks leven van een componist en zijn gezin in die tijd.

Gezien de grote belangstelling (de concerten zijn meestal al weken tevoren uitverkocht) is er onder de jeugd voldoende waardering voor dergelijke initiatieven. Toch is een uur aandachtig naar muziek luisteren en naar een voorstelling kijken voor de jongsten onder het publiek erg veel gevraagd. Naarmate het concert vorderde, werd het publiek rumoeriger en zakten vooral de jongste bezoekers steeds verder onderuit. Maar daar is het dan ook een kinderconcert voor. Hier wordt niet geïrriteerd gereageerd als er een kuchje te horen is. Dat is waarschijnlijk ook de reden waarom de ouders goed vertegenwoordigd waren onder het publiek. Om van het geheel te kunnen genieten is wel enige voorkennis vereist. Deze zullen de kinderen van huis uit mee moeten krijgen, aangezien de gesprekken tijdens en buiten schooltijd zich toch meer rond de dames van K3 of de laatste look van Britney af zullen spelen.

Klankspeeltuin Naast deze passieve vorm, waarbij het kind vooral luistert, zijn er ook tal van actieve mogelijkheden voor kinderen op muziekgebied. De kinderen worden hierbij niet zozeer gekneed tot een toekomstig publiek maar gaan zelf actief aan de slag en maken spelenderwijs kennis met muziek. **Als dit in een vrije, niet-dwingende vorm wordt aangeboden, lijkt dit veel meer bij kinderen aan te sluiten dan het kinderconcert.**

Het Amsterdamse initiatief de Klankspeeltuin is een voorbeeld van het aanbod op dit gebied. De 'speeltuin' bestaat sinds 1999 en is verbonden aan muziekcentrum De Ijsbreker. De Klankspeeltuin bestaat uit vier klankinstallaties waarmee kinderen de wereld van geluid en stilte op een niet-traditionele manier kunnen ontdekken. Iedere klankinstallatie staat in een afzonderlijke ruimte, die een bepaalde sfeer heeft door de aankleding. De eerste installatie is de Omni (Objet musical non identifié, de muzikale tegenhanger van de ufo). Het is een klankinstallatie in de vorm van een paddestoel, waarvan de hoed bestaat uit 108 verschillende bespeelbare vlakken (pads) in alle kleuren van de regenboog. Onder ieder vlak zit een ander geluid en door het aanraken van een of meerdere vlakken kun je muziek maken. Je kunt alleen of met anderen samen spelen. De Omni staat in een ruimte die de sfeer van het heelal oproept.

Actieve kennismaking met muziek in vrije, niet-dwingende vormen lijkt veel meer bij kinderen aan te sluiten dan het kinderconcert

De drie andere installaties die er dit seizoen stonden zijn de parason, de tijdmachine en de cybercorner. Bij de parason maak je geluid door op vloertegels te gaan staan. Iedere tegel heeft zijn eigen geluid; wanneer over de tegels wordt gelopen, ontstaat een compositie. Met de tijdmachine reis je aan de hand van geluiden door tijdvakken als de Middeleeuwen, de dagen waarin de blanken zich meester maakten van het wilde Westen, en de toekomst. In de cybercorner kunnen kinderen met beschikbare alledaagse geluiden en instrumenten op de computer hun eigen compositie maken. Het ene kind maakt slechts gebruik van twee beschikbare fragmenten, terwijl anderen vierlagige composities maken waarbij ze een scala van de meer dan honderd beschikbare geluiden gebruiken.

De kinderen gaan in anderhalf uur door de vier ruimten en maken daar hun eigen muziek door de klankinstallaties te bedienen. Halverwege is een rustpunt ingelast, waarbij de kinderen hun fantasie-installatie kunnen tekenen. De Klankspeeltuin benadert ieder kind als componist en als muzikant. De educatieve medewerkers van de Klankspeeltuin zien het als een aanvulling op de bestaande muziekeducatie. De meeste bezoekers komen met school (70 procent), maar ook buiten school weten kinderen inmiddels de weg naar de Klankspeeltuin te vinden en leven ze zich uit op de verschillende installaties. De kinderen bezoeken de Klankspeeltuin zonder hun ouders. Doordat de kinderen actief met muziek en klanken bezig zijn, worden zij tijdens het bezoek steeds enthousiaster en gooien ze de aanvankelijke schroom om zelf klanken te laten horen van zich af. Na afloop valt uit menige kindermond te horen wat ze de leukste installatie vonden en dat ze graag nog eens terugkomen.

Enthousiaste docenten Bovenstaande voorbeelden zijn slechts het topje van de ijsberg, zo bewezen de verschillende workshops bij de muziekeducatietweedaagse **Z de toon!** op 4 en 5 april jongstleden. De organisatoren maakten niet alleen duidelijk dat er diverse combinaties op het gebied van actieve en passieve educatie mogelijk zijn, maar gaven ook een goed beeld van de diverse muzikale genres die aan bod kunnen komen. Veel van de getoonde workshops werden in het onderwijs toegepast, maar zijn ook in buurthuizen en kunstcentra mogelijk. De kunst blijkt toch vooral de overdracht van het enthousiasme te zijn. **Zonder enthousiaste docenten of begeleiders zijn de kansen voor muziekprojecten erg klein, vooral op het vmbo.**

Veel docenten van deze laatste opleidingen kwamen dan ook op de workshop **Van samplen tot je eigen hit of videoclip** af. Ludwig Antonissen liet zien dat met een computer, muzieksoftware, een microfoon en vooral twee grote boxen ook de minder gemotiveerde leerlingen tot grote muzikale hoogten stijgen.

Een basisschool in Assen biedt de kinderen vanaf groep 4 de algemene muzikale vorming die normaal buiten school plaatsvindt, aan binnen het lespakket. Dit resulteert erin dat alle leerlingen vanaf groep 6 een instrument bespelen. Een en ander leidde tot de oprichting van een eigen schoolorkest, dat regelmatig uitvoeringen geeft en waarvan het merendeel van de leerlingen van groep 6, 7 en 8 deel uitmaakt. Dat leerlingen in het voortgezet onderwijs wel degelijk te motiveren zijn,

Zonder enthousiaste docenten of begeleiders zijn de kansen voor muziekprojecten erg klein, vooral op het vmbo

bewezen verder een authentieke Big Band en een jazzorkest, beide samengesteld uit leerlingen van een school. Ook werd op het symposium duidelijk dat het muziekonderwijs inspeelt op eigentijdse genres als popmuziek en specifiek hiphop en rapmuziek. Wat het onderwijs binnen de muziekeducatie aanbiedt, blijkt vooral af te hangen van de gedrevenheid van de docent. Mocht het daaraan schorten, dan zijn er nog voldoende activiteiten buiten het onderwijs om de latente muzikale talenten in kinderen tot wasdom te laten komen.

André Nuchelmans is stafmedewerker bij de Boekmanstichting en redacteur van **Boekman**

Literatuur

Diepenbroek, A. (1998) Kinderconcerten in de kinderschoenen: over de geschiedenis en toekomst van concerten voor kinderen in Nederland. Utrecht: [s.n.], 86 p.

Foto's Liesbeth Ruysink

